వలయం

'రామ్మూర్తి అప్రయోజకుడు' అని నాకు నేనుగా చాలాసార్లు అనుకున్నాను.

ఈ అభిప్రాయాన్ని నా నిర్ణయంగా కూడా చక్రపాణికి అనేకసార్లు చెప్పాను. రామ్మూర్తి చక్రపాణికి స్వయానా మేనమామ కొడుకు. చక్రపాణి తాడేపల్లి గూడెం వెళ్ళొచ్చినప్పుడల్లా అడిగేవాణ్ని నేను. 'రామ్మూర్తి ఏం చేస్తున్నాడూ?' అని.

చక్రపాణి తన 'స్టాక్ రిప్లై' నా ముఖాన్న విసిరేవాడు – "ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని ముఖ్యమైన పట్టణాల్లో రోడ్లు కొలవడం అయిపోయిందిట, ధార్వార్ వస్తానంటున్నాడు రమ్మంటావా?".

తన సమాధానానికి అనుబంధంగా సంధించిన ప్రశ్నకి నా దగ్గర జవాబు లేదు. ఈ సంగతి పాణికి తెలుసు కనుక ఆ సంభాషణ అంతటితో వొక గంభీరమైన వాతావరణంలోకి ప్రవేశించేది. చక్రపాణీ నేను ఒకే అఫీసులో పనిచేస్తూ ఉన్నాం. ఉండటం కూడా దగ్గర దగ్గర ఇళ్ళలోనే.

"– దేశంలో పరిస్థితులు ఎంత దారుణంగా ఉన్నాయనుకున్నా. ఈ విద్దూరం మాత్రం నేను నమ్మను – పాణీ. రామ్మూర్తి వట్టి సోమరి, అతనికి ఏ మాత్రం 'పుష్షూ, ఇనీషియేటివ్' లేవు" అనేవాణ్ని నేను. రామ్మూర్తి అప్రయోజకత్వానికి జాలిపడటం మాట అటుంచి, విలక్షణమైన అతని తత్వం, స్వభావం, రూపురేఖలూ గుర్తుకొచ్చినప్పుడల్లా, విరోధాభాసంలో పడిపోయేవాణ్ని నేను.

రామ్మూర్తితో నా పరిచయం వయసు పదేళ్ళు.

మొదటిసారి అతను ధార్వార్ వచ్చినప్పుడు పాణి పరిచయం చేశాడు. "ఏమ్మే చదువుతున్నాడు: తెలుగు. ఈ ఏడాదితో అయిపోతుంది. మమ్మల్ని చూద్దామని వచ్చాడు" అని. రామ్మూర్తిని తేరిపార చూశాను. గుప్పెట్లో నాణెం

క్రింద పారేసుకుని వెతుక్కుంటున్న పిల్లవాడిలా నేలచూపులు చూస్తున్నాడతను. ఎదుటి మనిషి తన కళ్ళల్లోకి చూస్తుంటే అతను మొహాన్ని క్రిందికి వంచేస్తాడు. ఆకారం-దూలం పట్టుకు వ్రేలాడుతున్న బూజు పోచలా ఉంటుంది. నూనె మొహం చూడని దుబ్బు జుట్టేమో గాలితో ఆడుకుంటూ ఉంటుంది.

పాణీ, నేనూ కలిసి అతనికి కర్నాటక యూనివర్సిటీ అగ్రి కాలేజి మొదలైన ప్రదేశాలు చూపించాం. కర్నాటక యూనివర్సిటీ చాలా ఎత్తయిన కొండ మీద విశాలమైన ఆవరణలో ఉంది. ఆహ్లాదకరమైన వాతావరణం. గజారోహణం చేసిన కవిరాజులా యూనివర్సిటీ బిల్డింగు. దానిముందు చక్కటి ఉద్యానవనం, చుట్టూ బొటానికల్ గార్డెన్స్, పాలుపోసి ఎత్తుకొనేందుకు వీలైనట్లు పరిశుభ్రమైన రోడ్లు, పచ్చటి లాన్స్, వివిధ భవంతులూ చూశాం. ఆ ప్రదేశాన్ని తలుచుకుంటేనే మనసు పులకిస్తుంది. వెన్నెల్లో పావురాల్తో ఆడుకుంటున్న అనుభూతి కలుగుతుంది.

రెండు గంటలు తిరిగేము.

ఇంటి నుంచి తీసుకెళ్ళిన 'చిరుమోరియా' 'అవలక్కి' తిని నీళ్ళు తాగేము.

అంతా అయిన తర్వాత తిరిగి వచ్చేందుకు 'సాధన కేశి' బస్సు ఎక్కేము.

'ఎలా వుంది యూనివర్సిటీ?' అన్న పాణి ప్రశ్నకు 'ప్చ్. ఏదో ఫర్వాలేదు' అన్నాడు రామ్మూర్తి.

గాలి తీసినట్లయింది నాకు మాత్రం. అతి ప్రియమైన బొమ్మని లాక్కుని విరిచి పగలగొట్టి పొయ్యిలో పడేసినట్లనిపించింది.

ఆ మర్నాడే వ్యవసాయ విశ్వవిద్యాలయం చూశాము.

మెయిన్ బిల్డింగ్, డెయిరీ ఫారమ్, హోమ్ సైన్స్ విభాగంలో కేకులూ, బ్రెడ్ తయారుచేసే సాధనాలూ, వ్యవసాయ క్షేత్రం, పూలు పళ్ళ తోటలూ చూపించాము. అక్కడి తోటల్లో విశేషం - కొబ్బరి, నిమ్మ, సపోటా, బత్తాయి, మామిడి, పనస చెట్లలో రకరకాల జాతులు. పూలమొక్కల్లో - వివిధ రంగుల్లో

అడుగు వ్యాసం గల మందారాలూ, కనువిందు చేసే గులాబీలూ - ఒక్కొక్కటీ విశదంగా వర్ణిస్తూ వివరంగా చెప్పేరు మా మిత్రుడు, వెంకట్రామయ్యగారు. తిరిగివస్తుంటే సన్నని తుంపర మొదలైంది.

హృదయం గీసుకున్న చిత్రాలకు రంగులు వేసేందుకు మనసుకు సహాయం చేస్తున్నది, చిరుజల్లు. రుచికరమైన ప్రకృతి కవితకు రాగాలు కూర్చుకోసాగింది, నాలుక. బస్సులో కూర్చొన్నాము.

రామ్మూర్తి ఏవీ మాట్లాడలేదు. పచ్చటి చెట్లని తొడుక్కున్న కొండల్ని చూస్తూ కూర్చున్నాడు. 'పూలు చాలా బాగున్నై కదూ?' అడిగేడు పాణి. 'ఏదో వున్నై. పళ్ళికల్లా. అన్‌వీల్డీగా పెరిగిన ఆడదానిలా' అన్నాడు రామ్మూర్తి. మేమిద్దరమూ విస్తుపోయి కళ్ళప్పగించి చూస్తూ వుండిపోవాల్సి వచ్చింది.

అప్పుడే అతన్ని జోగ్ కూడా తీసుకువెళ్ళాం మేము.

జోగ్‌ని చూసి - "దీని కోసం ఇంత దూరం రావడం 'వేస్ట్'. ఈ మాత్రం నీరు చాలా కొండల్లో నుంచీ వస్తూ వుంటుంది" అన్నాడు. పాణి అతనికి జోగ్ గురించిన గణాంక వివరాల్ని బోధించాలని ప్రయత్నించాడు గానీ, రామ్మూర్తి ఉత్సాహం చూపలేదు.

మరోవైపు నడిచి ఒకచోట ఆగేం. క్రిందికి చూస్తే కొన్ని వందల అడుగుల లోతులో రెండు కొండల మధ్యగా శరావతి నిశ్చలంగా పారుతోంది, అక్కడ. అంత ఎత్తునుంచీ చూస్తుంటే పెద్ద ముత్తైదువ పాపిటలా వుంది - నది. దానికి పక్కగా పవర్ హౌస్ కలశం మీద నిలబెట్టిన టెంకాయలా.

చాలా అవస్థపడి పవర్‌హౌస్‌లోకి వెళ్ళేందుకు అనుమతి తీసుకుని వచ్చాడు పాణి. ట్రాలీ మీద భూగర్భంలోకి ప్రయాణం. అదొక 'థ్రిల్'. నాకూ, పాణికీ చాలా ఆనందంగా వుంది.

'మీరు పోయిరండి' అన్నాడు రామ్మూర్తి. పాణి ఊరుకోలేదు అతని బలవంతాన వచ్చాడు, రామ్మూర్తి. క్రింద పవర్ జనరేటర్లూ వాటి వివరాలూ తెలుసుకున్నాం. పైకి వచ్చాం.

తిరుగు ప్రయాణంలో నేనూ, పాణీ ఆ అనుభూతిని నెమరువేసుకుంటుంటే రామ్మూర్తికి విసుగేసింది అతనన్నాడు, "ఇంతగా సంబరపడిపోవటానికి వీటిల్లో ఏముందనీ, ఎవడి ఉద్యోగం వాడు చేశాడు, చేస్తున్నాడు, అంతేగదా". నేను విచారంతో క్రుంగిపోయాను. కోపంతో లోలోవల నా మీద నేనే చుర్రుబుర్రులాడుకున్నాను. తెలుగు ఎమ్మే వాడికుండాల్సిన సున్నితమైన మనస్సు, స్పందన - ఈ మనిషికి కనీస స్థాయిలోనన్నా లేవేమో అని బాధపడ్డాను.

ఆదివారం వచ్చింది. పదిగంటల వేళ - టిఫిన్ అయిన తర్వాత కూరగాయల మార్కెట్‌కి వెళ్ళిరావడం నాకూ, పాణికీ అలవాటు. నేను బయల్దేరి వాళ్ళ భాగంలోకి వెళ్ళాను. పాణీ, రామ్మూర్తీ భోజనం చేస్తున్నారు. నేను ఆశ్చర్యంగా 'ఇదే మిటివ్వాళ ఆదివారం మామూలు రోజుల్లాగా పదింటికే భోజనాలవుతున్నై' అని అడిగాను.

పాణి భార్య సుకన్య. ఆమె అన్నది "హుబ్లీ ప్రయాణం. మీరూ రండి" అంటూ నాకూ విస్తరి వేసింది, హడావిడిగా. నేనేమీ మాట్లాడలేకపోయాను. మనస్సులో మాత్రం ఉత్సాహంగా లేదు. రామ్మూర్తి నిరాసక్తత, నిర్లిప్తత, ఉదాసీనతలకి మళ్ళీ బాధపడాల్సి వస్తుందేమో అనే సందేహం.

పాణి అన్నాడు, "సరదాగా పోయొద్దాం పద".

వాళ్ళ భోజనాలు కావచ్చినై. రామ్మూర్తి అన్నంలో పాలు పోసుకున్నాడు - క్షణాలు తర్వాత అతను సుకన్యని అడిగేడు, వడియాలు వెయ్యమని. ఆమె వేసింది. వాటిని చిటిపి పాల అన్నంలో కలుపుకుని తినడం మొదలెట్టాడు, రామ్మూర్తి.

వెన్నున గాటు పెట్టినట్టయింది నాకు.

భోజనం అయిందనిపించి లేచాను. - హుబ్లీలో నృపతుంగ బెట్ట చూశాము. అదొక కొండ. అక్కడే ఆ మహర్షి తపస్సు చేశాడని చెప్తారు.

ఆ తర్వాత ఇందిరా పార్క్, గ్లాస్ హౌస్ చూసి, మూరు సావిరమఠ్‌కి వచ్చాం. అది చాలా పెద్ద మఠం. ఎత్తయిన కట్టడం. విశాలమైన ఆవరణ. ఎన్నెన్నో గదులు, సీలింగ్‌కి దూలాలకీ చాలా తేనె పట్లు వుండి చిత్రంగా ఉంటుంది ఆ ప్రాంగణమంతా. చిన్న శివాలయం. ముఖద్వారం లోవైపు గున్న ఏనుగు. అన్నీ చూసి, 'కామత్' లో టిఫిన్ చేసి సినిమా హాలుకి వచ్చాం. 'సిరిసిరిమువ్వ' ఆడుతోంది. టిక్కెట్లు తీసుకుని హాల్లోకెళ్ళి కూర్చున్నాం. సినిమా ఇంకా ప్రారంభం కాలేదు. "హుబ్లీ ఎలా వుంది" అడిగేడు పాణి, రామ్మూర్తిని ఉద్దేశించి.

పట్టువదలని విక్రమార్కుడు గుర్తుకొచ్చాడు నాకు - సన్నగా నాలో నేను నవ్వుకున్నాను.

రామ్మూర్తి నాకేసీ పాణి కేసీ చూపులు మార్చిమార్చి చూశాడు. తలవంచుకున్నాడు. నేలచూపులు చూస్తు "ప్రయోగానికి సిద్ధం చేసిన రాకెట్‌కి పసుపూ కుంకుమా పెట్టినట్లుంది" అన్నాడు.

అతని మాటల్లోని భావాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి చాలా సేపు పట్టింది నాకు, సినిమా జరుగుతూ వుండగా మధ్యలో తట్టింది - నాగరికతను పెంచుకుంటున్న పట్నంలో మూరు సావిర మఠ్, నృపతుంగ బెట్టలను బహుశా రామ్మూర్తి అలా పోల్చాడు కాబోలు అని.

చాలా అయిష్టంగానే - ఆ తర్వాత రెండ్రోజులకి - మలప్రభ డామ్‌కి బయల్దేరాను నేను - రామ్మూర్తీ పాణిలతో కలిసి.

కృష్ణకు ఉపనది మలప్రభ. రెండు కొండలకు మధ్యన చిన్న డామ్ అది. నదికి అవతలి ఒడ్డున డామ్‌కి ప్రక్కగా కొండమీద నెమలిబొమ్మ రంగుల్లో వుంది. మమ్మల్ని అక్కడ నిలబెట్టి ఫోటోలు తీసాడు పాణి. డామ్‌కి దిగువన నది వేగం

తక్కువ. చుట్టు బండలన్నీ మద్దికాయల్లా పైకి కనబడుతూ వుంటాయి, అక్కడ స్నానాలు చేశాం. గెస్ట్‌హౌస్, పార్కు మొదలైన ప్రదేశాలు చూసి తిరుగు ప్రయాణమైనాం.

దారిలో సౌదత్తిలో మా భోజనాలు, హుబ్లి ధార్వార్‌కి సౌదత్తి నుంచీ నీటి సరఫరా పథకం నిర్మాణంలో వుంది – కొన్ని లక్షల ఖర్చుతో ఆ పని జరుగుతోంది. దాని వివరాలూ, దానికి జీవితబీమా సంస్థ ఋణాన్నివ్వడం మొదలైన విషయాలు చెప్పసాగేడు, పాణి.

దిక్కులు చూస్తూ పరధ్యాన్నంగా వున్న రామ్మూర్తి యధాలాపంగా అన్నాడు. "ఈ డబ్బులో సగం పెట్టి ఏ కొండ దిగువనో చెరువును తవ్విస్తే సరిపోయేది. ధార్వార్‌లో వర్షానికేం కరువులేదుగా" అని.

పాణి సంభాషణ అంతటితో ఆగిపోయింది.

సౌదత్తి నుంచి ఎల్లమ్మగుట్ట చేరాము.

దేవాలయం ప్రాచీనమైనది. అయితే, వాతారవణం చాలా అపరిశుభ్రంగా వుంది. అక్కడి నుంచీ వెంటనే ధార్వార్ వచ్చేశాము.

"దేశం మొత్తాన్ని అద్దంలో చూసినట్టుంది" అనేది ఎల్లమ్మగుట్ట గురించి రామ్మూర్తి వ్యాఖ్య.

ఆ ఏడాది చివర్లో రామ్మూర్తిని నేను రెండోసారి చూశాను.

బెంగుళూరులో ఏదో ఇంటర్వ్యూకి వచ్చాట్ట. అటు నుంచీ ధార్వార్ వచ్చేడు. అప్పటికి అతను తెలుగు సాహిత్యంలో ఎమ్మే యూనివర్సిటీ ఫస్ట్ అయ్యాడు.

'రిజల్టును మాకు వ్రాయలేదేం?', అన్నాన్నేను నిష్ఠూరంగా అతనితో మాట్లాడుతూ.

"పెద్ద విశేషమేం వుంది మాష్టారూ, ఎవరో ఒకరికి ఇవ్వాలిగదా,

నాకిచ్చారు. నా దరిదాపుల్లో - వాళ్ళకి కావాల్సిన వాళ్ళెవరూ లేకపోవడం 'యాక్సిడెంట్' అంతే" అన్నాడు చాలా నిర్లిప్తంగా.

నేనతనికి మంచి భవిష్యత్తును ఆశిస్తూ, ఏదైనా కాలేజీలో చేరమనీ, ఆ తర్వాత పి. హెచ్.డి. చేయమని సలహా ఇచ్చాను. విని వూరుకున్నాడు.

మర్నాడే అతను తాడేపల్లి గూడెం వెళ్ళిపోయాడు.

అప్పట్నుంచీ - ఏటికో కోటికో వొకనాడు అతని నుంచీ జాబు వచ్చినపుడు చక్రపాణి - చెపుతూండేవాడు- 'రామ్మూర్తికి ఇంకా ఉద్యోగం రాలేదు' అని, పాణి వేసవికి తాడేపల్లి గూడెం వెళ్ళివచ్చినప్పుడల్లా నేను రామ్మూర్తి గురించి విచారించడమూ నాకు అలవాటయిపోయింది. 'రామ్మూర్తి ఏం చేస్తున్నాడు?' అని నేనడగటం, 'ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని ముఖ్యమైన పట్టణాల్లో రోడ్లు కొలవడం అయిపోయిందట. ధార్వార్ వస్తానంటున్నాడు, రమ్మందామా?' అని పాణి అనడమూ, మా సంభాషణ అంతటితో ఆగిపోవడమూ పరిపాటయిపోయింది.

అడపాదడపా ఆఫీసులో కొత్తగా రిక్రూట్‌మెంట్ జరిగి, కాలేజీలో చదువుకుంటున్న గడ్డాలు మొలవని కుర్రాళ్ళూ, లంగాలు వదలని ఆడపిల్లలూ కుప్పతెప్పలుగా ఉద్యోగాల్లో చేరిపోతున్నప్పుడూ, వారిలో తమ ఆర్థిక పరిస్థితినీ ఉద్యోగవసరాల్నీ చెప్పుకోవడాన వొకరిద్దరికి నేను చేయగలిగిన సహాయం చేస్తున్నప్పుడూ - రామ్మూర్తి నా కళ్ళముందు మెదుల్తూ వుండేవాడు.

విజయవాడ స్టేషనులో - బందరు నుంచీ తిరుపతి పోతూ ప్లాట్ ఫారమ్ మీద పచార్లు చేస్తున్నాను, రైలుకు చాలా టైముంది.

హఠాత్తుగా రామ్మూర్తిని చూసాను. పాతబడి, పాదానికి ఆరంగుళాల పైదాకా వున్న ఫాంటు, తనది కాదేమోననిపించేటంత వదులైన చొక్కా. చేతుల్ని గోగుకాడల్లా వూపుకుంటూ దగ్గరగా వచ్చేడు. రిఫ్రెష్‌మెంట్ రూమ్‌కు వెళ్ళి కూర్చున్నాం. కాఫీలు ఆర్డర్ చేశాను.

యోగక్షేమాలకంటే ముందు నా గుండె గొంతుకలో కొట్టాడే ప్రశ్ననే అతని ముందుంచాను. 'ఏం చేస్తున్నావిప్పుడు?'.

చాలా చిత్రంగా నవ్వేదు రామ్మూర్తి 'మీలాంటి వాళ్ళు కాఫీ ఆర్డర్ చేస్తే తాగుతున్నాను' అంటూ కాఫీ సిప్ చేయసాగేదు.

నా కళ్ళముందు ఒక్కసారిగా చీకట్లు కమ్మేసినట్లైంది. ఆలోచన పరిపరివిధాల పోయింది. బాధ, కోపం కలిసిన స్వరంతో బయట పడిపోయాను, "దేశంలో పరిస్థితులు ఎంత దారుణంగా వున్నాయనుకున్నా ఈ విద్దూరం మాత్రం నేను నమ్మలేకుండా వున్నాను. నీకు ఏమాత్రం పుష్షూ, ఇనీషియేటివ్ లేవు. లేకుంటే ఎమ్మే యూనివర్సిటీ ఫస్ట్ వాడివి. ఎనిమిదేళ్ళ నుంచీ వుద్యోగం లేకుండా ఇలా...". నా ఆవేశాన్ని మధ్యలోనే ఆపు చేస్తూ నవ్వసాగేదు రామ్మూర్తి. కీలుబొమ్మ కిచకిచ మన్నట్టుంది ఆ నవ్వు. క్షణాల తర్వాత గంభీరంగా చెప్పసాగేదు.

"రైలు ప్రయాణీకుల్లో ఎన్ని తరగతుల వాళ్ళున్నారో ఆలోచించండి, ఏసీ తెప్పించుకునే వాడొకడు, బెర్త్ రిజర్వ్ చేసుకునేవాడొకడు, సీటు ఖాయం చేసుకునేవాడొకడు; వీళ్ళల్లో ప్రతివాడూ తమ క్రిందివాడు కొరగానివాడనే అనుకుంటాడు. జనరల్ కంపార్ట్‌మెంట్‌లో కూడా తోసుకునీ, నెట్టుకునీ ముందు ఎక్కగలిగినవాడు ప్లాట్‌ఫారమ్ మీద మిగిలిపోయిన వాణ్ణి చూసి భీరువు, అసమర్థుడు గానే భావిస్తున్నాడు నా పరిస్థితీ అలానే వుంది"

రామ్మూర్తి చెప్పటం ఆపి, పక్కగా వెళ్తున్న బేరర్‌ని కేకేశాదు. "రెండు దోశె పట్రా" అన్నాదు. నేనేదో అనబోయాను. "మీకు కాదులెండి. రెండూ నాకే" అన్నాదు.

గొంతు సరి చేసుకుని నేలచూపులు చూస్తూ మళ్ళీ మొదలెట్టాదు.

"కొన్ని ఉద్యోగాలకి అనుభవం కావాలి, కొన్నిటికి సిఫారసు కావాలి. ఇవన్నీ అలా వుంచండి. కొన్నిటికి అదే ప్రాంతంలో పుట్టి పెరిగి చదివి అక్కడే

ఛస్తూ వుండాలి. కొన్నిటికి భాష అడ్డుగోడ. కాదంటారా ?"

ఆ కంఠస్వరం కొంచెం కరుకుతేలటం గమనించాను.

"మీరు నా కేవిధంగానూ సహాయం చేయలేకపోవడానికి కూడా ఇదే కారణం. కదూ?"

అవునన్నట్టు తల వూపేను.

అతను కొనసాగించేడు, "నేను ఎమ్మేని కావడం కొన్ని ఉద్యోగాలకు అనర్హత. వాటికి కనీసార్హత బియ్యే అయినా, ఆ బియ్యేలోనూ యూనివర్సిటీ సెకండ్ రాంక్ నాకున్నా - నేను చివరికి తెలుగు ఎమ్మే చేశానని తేల్చేసారు, పక్కకు తోసేస్తారు" ఉద్వేగంతో రామ్మూర్తి గొంతు బొంగురుపోయింది.

"ఇవన్నీ మనకు తెలియని పరిస్థితులు కావనుకో. గొంగట్లో భోజనం చేస్తూ వెంట్రుక లేరుకోనఖ్ఖర్లేదు పోనీ, ఏ పత్రికలోనన్నా ప్రయత్నించవచ్చుగా". "మాబాగా చెప్పారు. అదీ అయింది అక్కడ ఇంటర్వ్యూలో ప్రశ్నలు చెప్పనా?" అని సన్నగా నవ్వేడు.

"కమ్యూనిష్టుల పట్ల నీ అభిప్రాయం ఏమిటి? పాతివ్రత్యానికి ఇంగ్లీషు పదమేవిటి? నిన్ను నక్సలైట్ అంటే ఏమంటావ్? పిల్లలకు మాత్రమే అని పెద్దవాళ్ళని ఆకట్టుకునే సెక్స్ సీరియల్ రాయగలవా? సినిమా ఎడ్వర్టైజ్‌మెంట్ సంపాదించే మార్గాలు నాలుగు చెప్పు? - ఇవీ ప్రశ్నలు. ప్రతి పత్రిక్కీ పాలసీ వుంటుంది కాదనను. కానీ, అన్ని పత్రికల ఆరాటమూ పుట్టిన ఆరోనెల్లోనే అనన్య సామాన్య ప్రచారం పొందాలనే తాపత్రయం. దానికి మన తెలివి పనికి రాదని వాళ్ళు పసికట్టేశారు." దోశెలు తెచ్చాడు బేరర్. వాటిని చాలా ఆబగా తినసాగేడు రామ్మూర్తి. నేను మౌనంగా కూర్చున్నాను.

అవి తినడం పూర్తవుతుండగా రెండు ప్లేట్ల పడలకి ఆర్డరిచ్చాడు రామ్మూర్తి. "మీ దగ్గర ఈ మాత్రం డబ్బుకు కొదవ లేదనుకుంటా?" అన్నాడు రామ్మూర్తి

యధాలాపంగా. ప్లేట్‌లోనే చెయ్యి కడుక్కున్నాడు. నా సమాధానానికి ఎదురు చూడలేదు. నేను పరీక్షగా అతనికేసి చూస్తూ అతని చొక్కానీ, పాంట్‌నీ పరిశీలించసాగేను. దీన్ని అతడు పసిగట్టేడు. "మీరు నా వంక అలా పరీక్షగా చూస్తుంటే చెప్పాలనిపిస్తోంది. నేను ధార్వార్ వచ్చినప్పుడు మా పాణీ మీరూ కలిసి చాలా ప్రదేశాలు చూపించారు నాకు. అవన్నీ చూసి నేను చాలా సాదాగా పెదవులు చప్పరించేసేవాణ్ణి గుర్తుంది కదూ. అలాంటిదే ఈ దుస్తుల అవతారమూను. దేశం ముందుకే పోతున్నదనీ దానికి దాఖలాగా పెరుగుతున్న పట్టణాల్నీ పైకిలేస్తున్న భవంతుల్నీ, రద్దీతో రొద చేస్తున్న సినిమా హాళ్ళనీ, జనంతో కిక్కిరిసిన మార్కెట్లనీ, టీవీ సెట్లనీ చూపిస్తాం మనం, కానీ –", అని ఆగేడు.

వడ ప్లేట్లు వచ్చినై. నేను రెండు కాఫీ చెప్పేను. వడలు తినడం పూర్తి చేసి కాఫీ కూడా తాగేవరకూ రామ్మూర్తి పన్నెత్తి మాట్లాడలేదు. కుడి ముంజేత్తో మూతి తుడుచుకుని నా చేతిలోని దినపత్రిక తీసుకుని మొదలెట్టాడు మళ్ళీ. "కడుపు నిండినవాడు మాత్రమే కళ గురించీ, అభివృద్ధి గురించీ, సంస్కృతి గురించీ, నాగరికత గురించీ మాట్లాడగలడు, వాటి రూపాల్ని చూసి స్పందించగలడు. ఇప్పుడు చూడండి. నాకు రెండు రోజుల ఆకలి తీరింది. పేపర్ చూద్దామనే కోరిక కలుగుతోంది".

నేను ఆలోచనలో పడ్డాను.

(విజయ జులై 1983)